

Tal om børns anvendelse af naturen

Af Søren Præstholt, Center for Børn og Natur, september 2017

International udfordring

Internationale undersøgelser peger på, at børn anvender naturen meget mindre end tidligere. Det diskuteres ligefrem, om naturoplevelsen er udryddelsestruet¹. Den amerikanske forfatter Richard Louv satte denne tendens på spidsen med titlen på sin ofte citerede bog fra 2005: "Det sidste barn i skoven".

Mange vil sikkert være overraskede over, at selv blandt norske børn er det over halvdelen, der aldrig eller sjældent færdes i natur- og skovområder. Det viser en stor norsk undersøgelse fra 2013 med svar fra mere end tre tusinde forældre til 6-12 årige børn². Undersøgelsen viser endvidere, at de yngste børn kommer oftere ud i skov- og naturområder end de ældre børn, samt at børnene færdes sjældnere på egen hånd i skov- og naturområder sammenlignet med andre udeområder. Manglende tid og utryghed ved at lade børnene transportere sig selv rundt er vigtigste barrierer.

I det hele taget peger de norske forskere på, at voksne spiller en vigtig rolle for, hvor meget børnene færdes i naturen. De ser et potentiale i, at skole og SFO i højere grad motiverer og understøtter, at børn kommer mere i naturen.

¹ (Soga and Gaston, 2016)

² (Skår et al., 2014)

Det ved vi om danske børn – ifølge forældrene

Danmarks Naturfredningsforening har med jævne mellemrum gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre til børn mellem 5 og 12 år³. Her spørges forældrene om deres børns brug af naturen⁴ i sommerhalvåret.

I undersøgelsen fra 2015 svarer 59 % af forældrene, at deres børn kommer dagligt (25 %) eller flere gange ugentligt i naturen (34 %). Kun i alt 4-5 procent svarer "et par gange årligt", "sjældnere" eller "aldrig". Disse tal indikerer et noget andet billede end eksempelvis det, den norske undersøgelse viser.

Det kunne dog tyde på, at forældrene har en tendens til at overdrive hyppigheden af besøgene⁵. I hvert fald synes ganske mange (42 %) forældre, at deres børn kommer for lidt ud i naturen og 56 % vurderer, at deres børn kommer "meget mindre" eller "noget mindre" ud i naturen, end de selv gjorde som børn. Kun 8 % svarer "noget mere" eller "meget mere".

De oftest nævnte barrierer for børnenes brug af naturen er "computer, elektroniske spil eller TV". Manglende tid pga. andre fritidsinteresser og vejret er dog næsten lige så ofte nævnt som årsag (henholdsvis 39 %, 37 % og 32 % af forældrene).

Forældre peger også på deres eget ansvar. Næsten halvdelen af de forældre, der angiver at deres børn kommer sjældnere i naturen, end de selv gjorde, mener at det har betydning, at de ikke tager sig nok tid til at få børnene med ud.

Det siger børnene

I en anden undersøgelse er børnene selv blevet spurgt. En digital spørgeskemaundersøgelse med omkring 2.000 børn i 5. og 8 klasse viser, at "offentlige naturområder" – her forstået bredt som enten "skov eller krat", "strand, sø og å", "mark eller eng" eller "parker eller grønne områder i byen" – ikke hører til de mest populære udendørssteder for børnenes færden i fritiden⁶.

Når børnene bliver bedt om at angive de 2 hyppigst anvendte udesteder, så nævner kun 21 % et offentligt naturområde. Sports- og idrætspladser samt private haver er klart de hyppigst nævnte udesteder.

³ (Nygård, 2012; TNS Gallup, 2015)

⁴ Svarpersonerne præsenteres for følgende definition på natur: "I denne undersøgelse skal du tænke på naturen som skov, krat, hede, overdrev, strand, sø, å, eng eller andre steder, der i nogen grad får lov til at passe sig selv. Det betyder også at haven, fortovet, fodboldbanen og parken ikke er den natur, vi tænker på her, selv om der kan være masser af natur (planter og dyr) sådanne steder." (Nygård, 2012)

⁵ Undersøgelser af voksnes friluftsliv peger på en overdrivelsesfaktor på omkring 2 i forhold til angivelse af besøghyppighed (Jensen, 2012)

⁶ (Andkjær et al., 2016). Bemærk at definitionen her inkluderer "parker eller grønne områder", hvilket undersøgelsen fra Danmark Naturfredningsforening ikke gjorde.

Når børnene spørges direkte til anvendelsen af naturområder, så er det i sommerhalvåret "strand, sø og å" samt "parker og grønne områder", der hyppigst nævnes. Undersøgelsen viser, at 42 % af de involverede børn kommer ugentligt eller oftere i et naturområde⁷.

Mange børn udtrykker imidlertid et ønske om at komme mere ud i naturen. Det gælder 46 % af børnene, og kun 19 % svarer nej, mens 35 % er i tvivl. De tre vigtigste barrierer, som børnene nævner, er dårligt vejr, manglende tid pga. lektier og manglende tid pga. andre fritidsinteresser.

Vejret er naturligvis ikke muligt at ændre, men når det gælder andre forhold, som ville kunne få børnene mere ud i naturen, så nævnes bl.a. "flere ideer til aktiviteter i naturen" (28 %) og "flere aktivitetsmuligheder (f.eks. redskaber og anlæg) i naturen" (19 %). Dette er således forhold, som voksne (forældre, foreninger, skoler, kommuneforvaltning mv.) kan hjælpe med at understøtte.

Et andet punkt er ifølge børnene "flere venner som vil med ud i naturen" (27 %). Dette kunne indikere, at der sandsynligvis vil være en selvforstærkende effekt: hvis flere børn inspireres til at bruge naturen, vil det kunne smitte af på deres venner.

Skolen og dagtilbuddenes indflydelse på børns anvendelse af naturen

Naturen kan spille en rolle som ramme for undervisning, så børnene møder naturen i løbet af skoledagen. Rødkildeprojektet er et af de tidlige eksempelprojekter, hvor én skoledag om ugen blev flyttet ud i skoven over en treårig periode, og processen blev fulgt af forskere⁸.

Over de senere år er begrebet "udeskole" blevet anvendt som betegnelse for en sådan praksis. Udeskole defineres som en praksis, hvor skoledagen rykker uden for klasseværelset minimum ½ dag hver 14. dag⁹.

Naturen er således potentielt ramme for undervisningen, men det kan også være andre lokaliteter. Der er gennemført større målinger af udbredelsen af udeskole i 2007 og 2014. Sammenligninger viser, at frekvensen af skoler, som praktiserer udeskole på et eller flere klassetrin, er steget til minimum 17,9 % af folkeskolerne og 19,4 % af de frie skoler i 2013/14 fra et gennemsnit på minimum 14 % i 2007.

Undersøgelsen i 2014 peger samtidig på, at det især er i de første 3-4 klassetrin, at udeskole praktiseres¹⁰. Det skal understreges, at selvom der ikke praktiseres udeskole, så kan naturen godt kan spille en rolle i

⁷ Altså en noget lavere hyppighed end den, forældrene angiver i Danmarks Naturfredningsforenings undersøgelse til trods for at parker og grønne områder også er inkluderet som natur. Det bredere naturbegreb burde alt andet lige trække frekvensen højere op. Dette understøtter, at forældrene sandsynligvis overdriver, hvor meget deres børn færdes i naturen, men det kan dog også være et udtryk for, at forældreundersøgelsen spørger til en lidt yngre aldersgruppe af børn.

⁸ (Mygind, 2005)

⁹ (Barfod et al., 2016; Bentsen et al., 2010)

¹⁰ (Barfod et al., 2016)

forbindelse med endagsture mv. Mange klasser har dog et forholdsvis moderat antal dage, hvor man tager væk fra skolen årligt¹¹.

Der findes ikke undersøgelser, som giver et troværdigt billede af, hvor meget naturen anvendes af børnehaver og vuggestuer. En vurdering fra 2003 pegede på, at omkring 10 % af danske børnehaver på det tidspunkt kunne betegnes som naturbørnehaver¹².

Sammenfatning

Der tegner sig dette billede:

- Godt halvdelen af danske forældre vurderer, at deres børn færdes sjældnere i naturen end de selv gjorde som børn. Knap halvdelen synes, at deres børn kommer for lidt i naturen. Dog peger forældrenes svar på, at børnene kommer oftere i naturen end eksempelvis norske børn
- Svar fra børn i 5. og 8. klasser viser, at offentlige naturområder sjældent er blandt børns hyppigst besøgte udesteder. Til gengæld vil børnene gerne mere ud i naturen, og de peger her på behov for flere ideer til aktiviteter, flere venner der gerne vil med ud og flere aktivitetsmuligheder i naturen
- Det er blevet lidt mere almindeligt end for år tilbage, at skolerne praktiserer udeskole, og at børnene derfor potentielt set oftere kommer i naturen som led i skoledagen. Udeskole praktiseres hyppigere i de yngste klasser i forhold til de ældste klasser
- Der synes at være potentiale for, at voksne understøtter børnenes muligheder for at anvende naturen mere. Det gælder i familien, skole og dagtilbud, men også i forhold til at sikre inspiration og faciliteter, der kan understøtte fritidens færden i naturen
- Der er usikkerheder forbundet med undersøgelserne, og på mange punkter er viden om børns brug af naturen meget fragmenteret. Center for Børn og Natur gennemfører en grundig undersøgelse i løbet af det første år

Se mere om betydningen af børns brug af naturen i oversigten "Potentialer ved børns brug af naturen" på www.boernognatur.dk

Kildehenvisninger

Andkjær, S., Høyer-Kruse, J., Arvidsen, J., 2016. Børn og unges hverdagsfriluftsliv. NatureMoves spørgeskemaundersøgelse om børn og unges aktiviteter og oplevelser i naturen. Institut for Idræt og Biomekanik. Syddansk Universitet, Odense.

Barfod, K., Ejbye-Ernst, N., Mygind, L., Bentsen, P., 2016. Increased provision of udeskole in Danish schools: An updated national population survey. Urban For. Urban Green. 20, 277–281.
doi:10.1016/j.ufug.2016.09.012

¹¹ (Nationalt netværk af skoletjenester, 2016)

¹² Dette svarer dog ikke nødvendigvis til 10 % af børnene, da mange af naturbørnehaver typisk er mindre institutioner (Hattel, 2009)

- Bentsen, P., Søndergaard Jensen, F., Mygind, E., Barfoed Randrup, T., 2010. The extent and dissemination of udeskole in Danish schools. *Urban For. Urban Green.* 9, 235–243.
- Hattel, M., 2009. Naturbørnehaver trues af stordrift. *Børn Unge* 7.
- Jensen, F.S., 2012. Friluftsliv i skoven 2008 (2). Antal skovbesøg pr. år. *Videnblad 6.1-65. Skov & Landskab, Frederiksberg.*
- Mygind, E., 2005. Udeundervisning i folkeskolen. Et casestudie om en naturklasse på Rødkilde Skole og virkningerne af en ugentlig obligatorisk naturdag på yngsted klassetrin i perioden 2000-2003. *Museum Tusulanums Forlag & Københavns Universitet, København.*
- Nationalt netværk af skoletjenester, 2016. Skolers brug af undervisningstilbud på kulturinstitutioner og eksterne læringsmiljøer. En korelægnings af nationale erfaringer fra skoler, kommuner, kulturinstitutioner og andre eksterne læringsmiljøer. *Nationalt netværk for skoletjenester, København.*
- Nygård, S.A., 2012. *Natur i generation.* Danmarks Naturfredningsforening. Projekt 58949. København.
- Skår, M., Gundersen, V., Bischoff, A., Follo, G., Pareliussen, I., Stordahl, G., Tordsson, B., 2014. Barn og natur. *Nasjonal spørreundersøkelse om barn og natur. Temahefte 54. Norsk institutt for naturforskning (NINA), Trondheim.*
- Soga, M., Gaston, K.J., 2016. Extinction of experience: the loss of human-nature interactions. *Front. Ecol. Environ.* 14, 94–101. doi:10.1002/fee.1225
- TNS Gallup, 2015. *Natures Dag. 8. Juni 2015.* Danmarks Naturfredningsforening. Projekt 61974. København.